

Otuz Yıl Savaşları Öncesinde Osmanlı-Fransa Münasebetlerine Genel Bakış-Fransa'nın Osmanlı Devletine Yönelik Planları ve Ortaya Koyduğu Uygulamalar

The Strategic Role Of Trade Union About Prevent To Mobbing At Education Instituon

Yaşar DEMİR *

Öz

Fransa ve Osmanlı Devleti'nin ilk ciddi karşılaşmaları 1396'da Niğbolu Savaşın-
da meydana gelmiştir. Ağır bir yenilgiye uğrayan Fransa'nın idarecileri bu tarihten
sonra Osmanlı Devleti ile olan münasebetlerinde diplomasiye daha fazla önem ver-
mişlerdir. Öyle ki XVI. Asırdan sonra ikili münasebetleri tanımlamada dost kavra-
mı kullanılmıştır. Ancak Avrupa'da meydana gelen olaylar iki devletin birbirlerine
olan yaklaşımlarını etkilemiştir. Otuz yıl savaşları öncesi Fransa'nın güçlenmesiyle
birlikte Paris'in İstanbul'a bakışı da değişmiştir. Kadim dost kavramının yerini
işgal planları almıştır. İstanbul'un işgal edilmesi ve Osmanlı Devleti'nin parçalan-
ması idealleri bunların en dikkat çekici olanlarıdır. Geline nokta Babiali tüm
bu niyetlerin fevkinde olarak ilişkilerini mesafeli olarak sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Fransa, Kapitülasyonlar, Kanuni Sultan
Süleyman, IV. Henri, Köprülüler, Marie Medicis, Diplomasi

*Institut Privé Buhara de France Müdürü, dr.yasardemir@gmail.com

Abstract

The first serious battle between France and the Ottoman Empire took place in 1396 in Nikopolis. After having suffered a heavy defeat the French rulers started to care more about importance to their diplomatic relations with the Ottoman Empire. They even used the word „Friend“ to describe their Turkish partners in this mutual relation. However, the events that happened in Europe affected the political relations between both sides. With the increase of power of the French before the Thirty Years war, the opinion of Paris about Istanbul changed. The earlier used word „Friend“ was now replaced by occupation plans. The occupation of Istanbul and the collapse of the Ottoman Empire were some of their most striking ambitions. Although Istanbul was aware of their intentions, they maintained their relations in a detached way.

Key Words: Ottoman empire, France, Kanuni Sultan Süleyman, Marie Medici, King Henri IV., Capitulations, diplomacy.

Giriş

Niğbolu Savaşı ile başlayan ilişkiler, uzunca bir dönem sönük geçmiş, Habsburglar'ın Fransızlara karşı üstünlük sağlaması nedeniyle, dönemin Kralı I. François, varlığını devam ettirmek için Osmanlı Devleti'ne başvurmak zorunda kalmıştı. Neticede 1535 senesinde elçi Jean de la Foret İstanbul'da destek talebinde bulunmuş ve Veziriazam İbrahim Paşa ile tarihe kapitülasyonlar olarak geçen bir ahidname imzalamaya muvaffak olmuştu. Böylece Osmanlı Devleti'nin gücüne muhtaç olduğunu kabul eden Fransa, ikili ilişkilerde Avrupa'da Osmanlı Devleti'nin müttefiki durumuna gelmiş ve ikili münasebetler dost kavramının kullanıldığı bir atmosfer içerisinde cereyan etmiştir. Yaklaşık yarım asır tek taraflı Osmanlı Devleti'nin hükümlerinin kabul edildiği bir diplomasinin hüküm sürmesinden sonra, XVII. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren tam olarak diplomatik ilişkilere yansımaya bile bir dizi sorunların baş gösterdiğini müşahade etmekteyiz. Bu çalışmada kadim dost iki devletin zamanla nasıl rekabet içerisine girdiklerini, rekabetin de ötesinde Fransa'nın Osmanlı Devleti aleyhine yürüttüğü bir takım planların mahiyetini inceleyeceğiz. Daha çok Fransa'nın bakış açısını, Fransız kaynaklarına dayanarak yansıtacağız. Mamafih, Christophe K. Neumann'ın dediği gibi “17. ve 18. Yüzyıl Osmanlı siyasi tarihi yeterince araştırılmamıştır”.¹ Bu boşluğu bir nebze olsun doldurmaya çalışacağız.

Osmanlı Devleti gayri müslim bir devlet ve milletle ilişkilerinde İslam hukukunun zimmilere yönelik olan hükümleri çerçevesinde hareket etmiştir. Şer'i Şerif mucibince, ulemanın verdiği fetvalar, padişahlara yol gösterici olmuştur. Ahidname, imtiyazat gibi diplomasiye münhasır kavramlarda İslam, temel dayanak noktası kabul edilerek hareket edilmiştir.

¹ Christoph K. Neumann, “Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler”, ed: Sureyya Faruki, *Türkiye Tarihi 1603-1839, Geç Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul, Kitap yayınevi, 2011, s. 65.

Diğer taraftan Fransa da Katoliklik inancı çerçevesinde Osmanlı Devleti'ne yaklaşmıştır. Ancak bu sorunsuz bir politika olmamıştır. XI. yüzyıldaki Haçlı saldırılarında oynadığı rollerden sonra Avrupa'da en etkin devlet olan Fransa'nın Osmanlı ile yakınlaşması tepkileri de beraberinde getirmiştir. Aşırı dinci din adamları ve politikacılar bunu eleştirmişlerdir. Halbuki aynı Fransa 1305'te Avignon'da Vatikan'a alternatif Papalık kurmuş ve Katolikler bunu kabullenmişlerdi. Neticede yeniden Vatikan'ın tek merkez olmasıyla birlikte Fransa "Vatikan'ın kızı" olarak takdim edilmiş ve en güçlü hami devlet statüsü kazanmıştı. Mamafih, devrin en güçlü düşmanı ile yapılan bu işbirliği Fransız Katoliklerce kerhen kabullenilmişti. Bu kabulde Fransız kimliğinin, devlette egemen olmasını isteyenlerin etkin rol oynadığını belirtmek mümkündür.

Kapitülasyonlar etrafında yürüyen ilişkilerde diplomatik teamüller oluşmaya başlamıştı. Tek taraflı olarak Osmanlı Devleti'nin diplomatik temsilde seviye olarak ezici üstünlüğünden bahsetmek mümkündür. Ancak bu ezikliğe Fransa'nın içten içe bir tepki gösterdiği de vakıdır. Örneğin, Fransız sarayının Osmanlı Devleti'ne olan diplomatik yaklaşımıyla bu ilişkilerin Fransa içerisine sunulmuş şekli ve tavrı ciddi farklılıklar arz etmiştir. Öyle ki krala gönderilen name-i hümayunlar doğru çevrilmemiştir. Çevirilerde Sultanın kendisi için kral, Fransa'nın hâkimi için kraldan daha üstün olarak kabul edilen İmparator kelimesi kullanılmıştır. Başka bir ifadeyle Sultan, name-i hümayununda Fransız muhatabını kendinden üstün görmüştür. Bu tam anlamıyla Fransız kralının kendi idarecilerine karşı itibarını korumak için uyguladığı bir aldatmaca idi. Tercümanların bu şekilde resmi belgeleri diplomatik ilişkilerde çevirdiği söylenemez, ancak gerçek olan şudur ki, Osmanlı Devleti'nden gelen mektuptaki ifadeleri Kralın kabullenemediği ve kendi adamları gözünde değerini korumak için farklı tercüme ettirdiğidir. Bu da Fransız sarayında Osmanlı Sultan'ına karşı bir üstünlük iddiasının Kanuni-I. François döneminde bile görüldüğünün ilginç ve önemli bir kanıtıdır.²

Fransa ve Osmanlı Devletlerinin karşılıklı olarak ikili ilişkilerde hassas davrandıkları yukarıda verilen bilgilerden anlaşılmaktadır. Esasen eldeki veriler Fransa tarafının ikircikli bir tutum içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu kertede ne oldu da köklü müttefiklik münasebetleri kuran Fransa ile Osmanlı Devleti arasında sorunlar baş göstermeye başladı sorusuna cevap aramak, meselenin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Olanca imtiyazata rağmen daha XVI. yüzyılın sonlarında Fransız tüccarlar Osmanlı Devleti ile yaptıkları ticarete sorunlar yaşamaya başlamışlardı.

Ticari alanda meydana gelen sorunların getirdiği etki, Protestan-Katolik çatışmasının diğer devletler tarafından Fransa'ya karşı bir harekât düzenlenmesi ihtimalini doğuracağını gören Fransa'nın durumu düzeltmeye yönelik girişimleri sonucunda fazla olmamıştır. Zira çıkarları için Osmanlı yardımının elzem oldu-

² M. Belin, *Des capitulations et des traites de la France en Orient*, Paris, Chez Challamel, 1870, s. 11. Bu eser 1869 yılında Fransa'nın İstanbul Başkonsolosu tarafından yazılmıştır. Eserde Fransa ile yapılan anlaşma metinlerini sunmuştur. Dil bakımından bu metinler analiz edilmiştir.

ğunu kabullenmiştir. Başka bir ifadeyle Charles Quint ile I. François arasındaki mücadele Osmanlı-Fransız diplomatik münasebetlerinin seyrinde belirleyici bir unsur olmuştur³ Fransız manevrası, Osmanlı tarafından da olumlu karşılanmıştır. Fransa'da Habsbourglarla ilişkilerde bir kırılma noktası yaşanmakta ve bunun muhtemel bir savaşla neticeleneceği tahmini yürütölmekteydi. Osmanlı Devleti ise, ileride doğabilecek Avusturya savaşı dolayısıyla Fransa ile gerginlik yaşamamak suretiyle Avusturya'ya karşı bir ittifak gereksiniminde Fransa kapısını kapatmak istememiştir. Söz konusu Fransa-Osmanlı işbirliği sadece Habsbourglara değil tüm Avrupa'ya karşı yapılmıştı. Akdeniz'deki ticari ve ilişkilerin seyrinden Venedik başta olmak üzere diğer İtalyan şehir devletleri etkilenmişler ve Fransa'ya karşı pozisyon almışlardı. Girit ve Malta şövalyeleri bu ittifaktan ziyadesiyle etkilenen zümreler arasında olmuşlardır. Bunun sonucunda Akdeniz'deki etkinliğini arttırmak isteyen Osmanlı Devleti ile Venedik karşı karşıya gelmişlerdi. Bu arada Fransa ile birlikte Akdeniz'de ticaret güvenliğinin sağlanması ve İtalya'da Fransa'ya yardım için ortak deniz gücü hazırlanmışsa⁴ da bir netice alınamamıştı. Bu meyanda Fransa'nın İtalya ile 1559'da Cateau Cambéresis Anlaşması⁵ yapmasıyla vaziyeti kurtardığını düşünmesi sonucunda Osmanlı ile münasebetlerde yeniden bir durağanlık dönemine girilmişti.⁶

Yeni Kral II. François'nın da dostluk anlaşmalarını içtenlikle sürdürdüklerini söylemek güçtür. Nitekim ortak girişilen deniz harekâtının akamete uğraması sonucu 1560'da Paris'e dönen Fransız elçisiyle birlikte gönderilen name-i hümayunda diplomatik olarak soğuk ifadeler kullanılmış ve Fransa'ya tepki gösterilmiştir. O devirde kral kadar etkin olan Catherine Medicis'in kral değişikliğini bildiren mektubu da pek itibar görmemiştir.⁷ Bu süreç 1567 senesi sonbaharına kadar devam etmiştir. Kral IX. Charles gönderdiği Fransız büyükelçisi marifetiyle yeniden müttefikliğin geçerli olmasını istemiş ve önemli miktarda hediye sunmak suretiyle yeni kral olarak Sultan'ı tebrik etmiştir. Görünen o ki Fransa bunda da samimi olmamış, Kıbrıs fethi sırasında Venedik safında yer almıştır.⁸ Nitekim esir Fransız askerlerinin 1571'de yeni elçinin İstanbul'a gelmesiyle birlikte serbest bırakılması noktasında talepler dile getirmesi bunu göstermektedir. Üstelik bunun Mahmut adında bir tercümanın Fransa'ya elçi olarak gönderilmesi sırasında Venediklilerce tutsak edilmesi sonucunda bu tutsağın kurtarılmasına karşılık dile getirilmesi ilginç bir durumdur ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne yaklaşımını göstermesi bakımından anlamlıdır. Ancak Inebahtı yenilgisinin Avrupa'da meydana getirdiği

³ Güneş Işksel, *La politique étrangère ottomane dans la seconde moitié du XVI ième siècle : le cas du règne de Selim II (1566-1574)*, Paris, thèse de doctorat, EHESS, tome I, 2006, s. 45.

⁴ Gilles Veinstein, « Les campagnes navales franco-ottomanes en Méditerranée au XVIe siècle », in :Irard Malkin, (éd.), *La France et la Méditerranée. Vingt-sept siècles d'interdépendance*, Leiden, Brill, 1990, pp. 311-334.

⁵ Bertrand Haan, *Une paix pour l'éternité. La négociation de traité de Cateau-Cambresis*, Madrid, Casa de Velazquez, 2010, s. 152-154.

⁶ Işksel, a.g.e, s. 241.

⁷ Michel Lesure, « Les Relations franco-ottomanes à l'épreuve des guerres de Religion (1560-1594) »

⁸ Işksel, a.g.e; s. 244.

Osmanlı aleyhtarı havaya rağmen Fransa'nın elçi göndermesi başlangıçta garipsense de, İspanya'nın Akdeniz'de hakim olma iddiası karşısında Fransa'nın Osmanlı Devleti ile ilişkilerini düzeltmekten başka çıkar yolunun olmadığı hesaba katıldığına bunun akıllıca bir strateji olduğu anlaşılmaktadır. Neticede Türk-Fransız dostluk havası 1589 yılında din çatışmalarının ortasında Fransa tacı giyen Bourbon Hanedanı'ndan IV. Henri'nin (1589-1610) ilk yıllarında da devam etmiş, onun ölümünden sonra XVII. yüzyılın başlarında özellikle Fransa tarafında Osmanlı Devleti'ne karşı diplomatik kırılmalar başlamıştır. Kralın akli dengesi bozuk bir papaz tarafından katledilmesi manidardır. Akabinde, Cizvit papazlarının ve bunların ideolojilerini paylaşan diplomatların mutaassıp tutumları Kral Henri'nin Osmanlıya dönük politikasına duyulan bir tepki sonucunda öldürüldüğünü düşündürmektedir.

Diplomasi alanındaki yetkililere ilaveten, din adamları da ikili münasebetlerde rol oynamışlardır. Din ve politikayı bir gören Cizvitler gibi grupların faaliyetleri, Kapitülasyonlardan elde ettiği ticaret serbestisi sayesinde önemli ölçüde ekonomik gelişim sağlayan tüccarın, artık mevcut durumdan tatmin olmamasının, iki devlet ilişkilerinde etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Nitekim bu hoşnutsuzluk yüzündendir ki Cizvitler İstanbul'da Rum patrik vekilini aracı yapmak suretiyle Napoli ve Papalık ile yazışma faaliyeti içerisinde bulunmalarının anlaşılması üzerine 1616'da patrik vekili idam edilmiş ve papazlar da hapsedilmişlerdir.⁹ Buna ilave olarak İngiliz ve Hollandalıların tarih sahnesine güçlü bir şekilde çıkarak Akdeniz'de ticaret yapmaya başlamalarından da Fransa ciddi rahatsızlık duymaya başlamış¹⁰ ve Osmanlı Devleti'ne karşı tutumunu değiştirme sürecine girmiştir.

Avrupa içi gelişmelerin yanı sıra, diplomatik ilişkilerde temsiliyet ve teşrifat kurallarındaki uygulamalara Fransız diplomatlar tepki göstermişler ve bunları da yazarak kendi kamuoylarıyla paylaşmışlardı. Örneğin 1571'de İstanbul'a gelen Büyükelçi François de Noailles'in karşılanması sırasında yaşananlar katip Florimonde de Raymond tarafından aktarılmıştır. Katibe göre, Sokullu Mehmed Paşa, elçiyle görüşmesinde kral için Françe kralı "yani Küçük Fransa Kralı" şeklinde bir tabir kullanmış ve elçi hiddetlenerek tepki göstermiş bunun üzerine de Sokullu Mehmet Paşa'nın, mahcubiyet içerisinde hatasını kabul ettiğini belirtmiş.¹¹ Tabiatıyla devrin şartları göz önünde bulundurulduğunda Fransız elçisinin Sadrazam'a bu denli bir harekette bulunmasına imkan yoktur. Zira, daha sonraki dönemlerde, saygısızlık yapan elçilerin hapsedildiği ortadayken, Sokullu Mehmed Paşa devrinde böylesine bir harekete müsamahakâr davranılması gayri kabildir. Neticede Fransız yazarların, diplomatik ilişkilerdeki ezikliklerini bir nebze olsun gidermek için Osmanlı Devleti nezdinde yürüttükleri faaliyetleri, sitayişle, hamasetle ve yalanlarla anlattıkları ortadadır.

⁹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c.4, s. 206.

¹⁰ Gerard Tongas, *Les relations de la France avec l'Empire otoman durant la premiere moitie du XVII ieme siecle et l'Ambassade a Constantinople de Philippe de Harlay, Compte de Cesy 1619-1640*, Toulouse, these de doctorat pour l'Universite de Toulouse, 1942, s. 5.

¹¹ Işıksel, *a.g.e.*, s. 247.

XVI. asrın sonlarına doğru Büyükelçi Noailles'in raporuna göre, Fransa'nın en azılı ve ölümcül düşmanı Avusturya'dır. Binaenaleyh, Fransa Osmanlı Devleti ile ilişkilerini iyi yürütmek zorundadır. Bunu fark eden Sokullu Mehmed Paşa'nın etkin olması sonucu, Sultan II. Selim Kral IX. Charles'a name-i hümayun göndererek, Fransa ile olan dostluğun devamını istediklerini belirtmiştir.¹² Özellikle II. Maximilien'in öncülüğünde, Venedik ve Papalığın desteğiyle oluşan Kutsal İttifak'a karşı bir adım olduğu aşikârdır.

XVII. yüzyılda bozulmaya başlayan ikili ilişkiler sonucunda Fransa Osmanlı Devleti'ne karşı Haçlı savaşı yapılmasını gündemine almıştır. Bu sefer amaç İsa'nın Mezarını Türklerin elinden kurtarmak değil doğrudan Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına yönelik planlar yapılmaya başlanmıştır.¹³ Bu hususta gerek XVII. yüzyılda ve gerek sonrasında Fransa'da önemli miktarda eserin kaleme aldığını müşahede etmekteyiz. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, haçlı projelerinin çoğunun Otuz yıl Savaşları öncesinde Katoliklerin Protestanları ezmeye başladığı dönemde hazırlanması dikkat çekicidir.

Türklerin Avrupa'da ilerleyişi ve fethettikleri yerlerde tek hâkim güç olarak davranmalarının başta Fransa olmak üzere diğer güçlerin içten içe tepkisini çektiği görülmektedir. Buna ilave olarak dönemin idarecilerinin bu güce karşı direnerek ve hatta bu gücü geriletirerek toprak sahibi olma isteklerinin, kişisel çıkarlarının da rol oynadığını belirtmek gerekir. Örneğin Polonya'nın II. Frederic, II. Catherine ve Marie Therese arasında paylaşılması diğer devlet idarecilerine emsal teşkil etmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin idari ve toplumsal yapısının, fethedilen yerlerde kurduğu düzenin, sosyal olarak heterojen yapısının da Fransa'da Osmanlı Devleti'ni parçalama fikrinin yeşermesine katkıda bulunduğunu ifade etmek gerekir. Nitekim bu yönde hazırlanan projelerde Osmanlı içindeki özellikle Hıristiyan unsurlara atıfta bulunularak, projeye inanan insanların sayısının arttırılmasına çalışılmıştır.¹⁴

Modern çağın başlangıcı olarak kabul edilen ve gittikçe Ortaçağ skolastik düşüncesinden uzaklaşıldığı bir dönemde haçlı organizasyonlarının gündeme gelmesi ilginçtir. Esasen toplum daha çok ekonomik gelişmeyi önceleyen bir yapıya bürünme yönünde eğilim göstermiştir. Millet ve ırk kavramı eserlerde görünmeye başlamış ve dini aidiyet yerine daha çok mensup olunulan ırk öne plana çıkmıştır. Bu itibarla Montesquieu'nün *Considérations sur les causes de la grandeur des Romains et de leur decadence* adlı eserinde Türkler, Yunanlılar ve daha başka milletlere yönelik değerlendirmeleri bu yaklaşımın en bariz örneğini teşkil etmektedir. Netice itibarıyla Osmanlı Devleti'ne yönelik yapılacak taarruz ya da uygulanacak politika farklı devletlerin ekonomik çıkarları temelinde gerçekleştirilecekti. Din faktörü ötelenmeden reel politik şartlar göz önünde bulundurularak bundan böyle ilişkilerin seyretmesi Fransa'da dış politikanın temel paradigması haline gelmiş-

¹² Işıksele, a.g.e, s. 249.

¹³ Tongas, a.g.e, s. 43.

¹⁴ Tongas, a.g.e, s. 45.

tir.¹⁵ İlk olarak esaslı bir biçimde IV. Henri döneminde Sully Dükü'nün de kışkırtmasıyla **büyük amaç** adlı bir projenin gündeme geldiğini görmekteyiz.¹⁶ Dük, Türklere karşı Fransız halkının yönlendirilmesine yönelik şu ifadeleri yazmıştır: “Bu savaşçı projeden ve kraliyet politikasından kastımız, tüm Hıristiyanlara karşı her zaman pasif, ancak kâfirlere karşı her an savaşçı bir halk oluşturmaktır. Bu fikrin gelişmesi için halkın genel olarak sakinleştirilmesi ve diğer taraftan bir Avrupa Konfederasyonu için bir dizi uygulamalar yürürlüğe konulacaktır.”¹⁷ Söz konusu projenin hazırlanmasına devrin en güçlü politik aktörü olan Henri'nin annesi Marie Medicis'in¹⁸ etkin olduğu vakiadır. Zira Medicis bizzat kendisi oğlunu Avrupa içi din savaşlarına katılma noktasında zorlamıştır. Protestanlara yönelik böyle bir tutum sergileyen Medicis'in Osmanlı Devleti için bunu düşünmemesi uzak bir ihtimal dahilindedir. Gerçekten de bu fikirler yazıda kalmamış, Avrupa Birliği oluşturulması için çalışmalar başlamıştır. IV. Henri, Brandebourg ve Neubourg Prensleriyle askeri anlamda işbirliği oluşturulması için girişimlerde bulunmuştur.¹⁹ Ancak IV. Henri'nin katledilmesi tüm çalışmaları akamete uğratsa da Sully Dükü, Türklere karşı askeri bir oluşum gerçekleştirmek için çalışmalara devam etmiştir. Buna ilaveten daha önce bahsettiğimiz Avrupa Konfederasyonu'nun teşekkülü zımnında; en azından fikri alt yapının oluşturulmasına ve halkın yönlendirilmesine çalışıldığını belirtmek mümkündür. Sully'e göre bu konfederasyon şu 15 devletten oluşmalıydı: “**Germen İmparatorluğu, Fransa, İngiltere, İspanya, Vatikan, Macaristan, Bohemya, Polonya, Danimarka, İsveç, Lombardi, Venedik, İtalya, Hollanda ve İsviçre**”. Buna karşı Türkler ve Moskoflar kesin olarak Avrupa'dan zorla veya sulhen atılmalı, Eflak ve Boğdan Macaristan'a bağlanmalıydı.²⁰ Görüldüğü gibi yeni Avrupa'nın siyasi haritası XVII. yüzyıl başından itibaren Fransa'da gündeme gelmiş bir konu olarak tarihte yerini almıştır. Sully'nin projesine göre Konfederasyon'un her ülkenin katılımıyla oluşan 273.800 kişilik bir orduya ve 117 gemiden müteşekkil bir donanmaya sahip olması planlanmıştı. Bu rakamın nasıl oluşturulduğu hangi devletin ne kadarlık bir kuvvetle yeni orduya katılacağı hususu belirtilmemiştir. Ordu kesin olarak Fransa kralının emrinde olmasının sağlanmasını belirten Sully, bunun Türklerin Avrupa'dan atılması için tek çözüm olduğu fikrini ileri sürmektedir.²¹

¹⁵ Nicolas Milovanovic, *IV. Henri : L'unité de la France*, Paris, Edition Ouest-France, 2012.

¹⁶ Gabriel Honataux, *Memoires des sages et royales economies d'Etat de Henry le Grand*, Paris, ed: Petitot, volume 9, 1820-29. Tongas, a.g.e., s. 49. Halbuki IV. Henri genel anlamda Osmanlı Devleti ile olan ittifakın devamını istemekteydi.

¹⁷ Tongas, a.g.e., s. 49.

¹⁸ Medicis hakkında bkz : Jean François Dubost, *Marie de Medicis : La reine dévoilée*, Paris, Biographie Payot, 2009.

¹⁹ Philippe Louis Duc de Neubourg ve Jean Sigismund, Brandebourg elektörü, iki önemli politik şahsiyet olarak Avrupa'nın XVII. yüzyıl tarihinde öne çıkmışlardır. Geniş bilgi için bkz: Jean François Bernard, *Histoire des Traités de Paix et autres Négociations du 17ième Siècle, Depuis La Paix de Vervins Jusq'au La Paix de Nimegue*, La Haye, Chez Les frères Vaillant et Prevost, 1725.

²⁰ Tongas, a.g.e., s. 49.

²¹ Tongas, a.g.e., s. 50.

Abbe de St. Pierre (Sen Piyer Papazı anlamındadır.) adlı bir din adamının eserinde yazdığına göre Sully'nin projesi lafta kalmamış icraata dökülmesi için girişimlerde bulunulmuştur. Kral kendisini Kraliçe Elizabeth'e göndermek suretiyle barış yapılmasını isteyerek bu planın uygulanması için destek verilmesi noktasında ilk hamleyi yapmıştır. Sonuçta iki devlet arasında daimi barış yapılması için bir anlaşma yapmaya muvaffak da olmuştur. Aynı girişimler Papalık, Polonya ve Macaristan ile de yapılmıştır. Sadece Avusturya Türklere karşı oluşturulan bu Haçlı ittifakına katılmamıştır.²² Avusturya ile devam eden barış halinin bunda etkisi olmakla birlikte, Avusturya'nın Fransa-İngiltere ittifakına mesafeli yaklaşmasını da nazarı itibara almak gerekir.

Sully'nin projesinde, askeri oluşumun yanı sıra Avrupalı devletler arasındaki anlaşmazlıklara çözüm bulmak ve çıkacak muhtemel çatışmaları önlemek için bir yüksek mahkemenin oluşturulmasını önermiştir. (La Haye Adalet Divanı gibi). Ayrıca her ülkeden 4 katılımcının oluşturduğu toplam 60 kişiden mürekkep bir Genel Konsey aracılığıyla Avrupa'nın politikalarının yönlendirilmesinden bahsetmektedir. Konsey merkezi olarak Nancy, Metz Cologne (Köln) gibi Avrupa'nın ortası kabul edilen şehirleri gündeme getirmiştir.²³

Osmanlı Devleti'ne yönelik bir başka proje 1609 yılında Jacques Esprincharde tarafından *Histoires des Ottomans Empereures des Turcs jusqu'au Mahomet III* adlı eserde gündeme gelmiştir.²⁴ Jacques, herhangi bir projeden detaylı olarak bahsetmemektedir. Ancak ilginç bir biçimde, Osmanlı Devleti'nin geriletilmesi için bir iç karışıklık meydana getirilmesinin şart olduğuna dikkati çeken ifadeler kullanarak, Fransız kamuoyunun yönlendirilmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Bir başka anti-ottoman proje de Giovanni Fantin Minotto tarafından 1609 yılında hazırlanmıştır. Giovanni, *Histoire de l'Empire otoman* adlı eserinde²⁵ daha önce yakın arkadaşı ve aynı zamanda IV. Henri'nin hizmetçisi ve yakın adamı olan Manuel de Cerigo'ya gönderdiği mektubunda da belirttiği gibi Kralı Türklere karşı harekete geçmeye teşvik etmiştir. Bunun için özellikle Archipel Adaları ve Girit'in olası bir harekât esnasında Osmanlı idaresine karşı çıkmaya hazır olacağından bahsetmekte ve halkın kıyamı için de çalışacağını ileri sürmektedir. Giovanni bu proje için 25 kalyon-galere, 10 küçük gemi, 5-6 gemilik inşaat malzemesi (bundan amaç kalelerin güçlendirilmesidir) temin edebileceğini, buna ilaveten de Kralın 80 gemi, 15 bin silahşor ve 25 bin kişilik deniz askerinden mürekkep bir orduyla saldırması durumunda 60 bin kişilik bir Rum ahalinin de desteğe hazır olduğunu belirtmektedir.²⁶ Böylece Fransa Kralı'nın Doğu'nun fatihi olacağı gibi sözlerle pro-

²² Abbe St. Pierre, *Projet de paix perpetuelle*, Utrecht, 1713.

²³ Tongas, a.g.e, s. 51. Sully'nin projesini incelediğimizde günümüzde Avrupa Birliği oluşumunun ilginç bir biçimde benzerlik gösterdiğini müşahade etmekteyiz. Ancak birlik 3,5 asır sonra gerçekleşebilmiş ve bunun için Avrupada iki büyük dünya savaşı yaşanmıştır.

²⁴ Jacques Esprincharde, *Histoires des Ottomans Empereures des Turcs jusqu'au Mahomet III*, Paris, M. Orry, 1609, s. 340.

²⁵ Giovanni Fantin Minotto, *Histoire de l'Empire otoman*, Paris, t.3, 1609, s. 859.

²⁶ Tongas, a.g.e, s. 53.

jesini kabul ettirmeye çalışmışsa da bir netice elde edememiştir. IV. Henri Osmanlı Devleti ile olan münasebetlerini aynen devam ettirmiştir.

Giovanni'nin teklifi incelendiğinde ortaya koyduğu planın mevcut askeri varlıkla gerçekleştirilemeyeceği ortadaydı. 300 bin kişilik bir orduyu her zaman hazır halde tutabilen Osmanlı Devleti'ne karşı böylesine cüzi bir kuvvetle başa çıkılmayacağı aklı başında kişilerce bilinmekteydi, bu noktada neden böylesine bir tahrikkar planın krala sunulduğu sorusu önemlidir. Bir bakıma bu proje Avrupa kamuoyunun Osmanlı Devleti'ne olan yaklaşımının sembol göstergesi olarak durmaktadır. Zira o tarihlerde çıkar ilişkilerinin, beklentilerin politikanın yönlendirilmesinde etkili olduğu görünmektedir. Giovanni'nin özellikle Archipel Adaları ve Girit'e vurgu yapması Akdeniz'de ticaretin işleminde Fransa'nın müdahil olmasını sağlayarak Müslüman korsanlardan korunmayı planlamaktadır. Ayrıca Fransa'nın harbe girmesiyle Avrupa'da bir toplu teyakkuz hali meydana getirerek bir Avrupa Ligi kurmayı hedeflemesi kuvvetle muhtemel görünmektedir. Sonuçta bu proje taslağı da boş bir plan olarak tarihin tozlu rafları arasındaki yerini almıştır.

Fransa tarihinde önemli bir yere sahip olması sebebiyle Nevers Dükü Şarl Gonzag (Charles Gonzague) ve Papaz Josef tarafından hazırlanan haçlı projesini etkili girişimlerden bir olarak kabul etmek mümkündür. Gonzag, Bizans hanedanından olan annesi Margueritte, Paleologue bağıyla İstanbul tahtından hak iddia etmekteydi.²⁷ Tabii olarak bu Osmanlı tahtı değildi, Bizans'ın başkenti İstanbul'u alarak bu hakkı elde edeceğine inanmıştı ve bunu ayrıca bir aile meselesi olarak kabul ettiğini her fırsatta dile getirmekteydi. Nevers Dükü aynı zamanda Fransa tahtına da aile bağıyla merbuttu. Bir bakıma Bizans-Fransa birliğini sembolize eden bir şahıs olarak öne çıkmıştı. Bu kertede Niğbolu Savaşı'nı organize eden Nevers Dükü Philippe, oğlu Korkusuz Jean'ı komutan tayin ederek, Bizans'a destek sağlamaya çalıştığını hatırlamak gerekir. Aradan iki asır geçmesine rağmen, Fransa'daki Bizans'a yönelik iddiaların devam ettiğini müşahade ediyoruz. Neticede Gonzag'ın da Rumlardan oluşan bir Balkan ayaklanmasına taraf olduğu görülmektedir. Derhal harekete geçerek 3 Gentilhomme'su (Tüccar-politikacı) Mora'ya göndererek bir ayaklanma için gerekenleri görüşmüşlerdir. Devamında ajanları vasıtasıyla 16 Mayıs 1614'de Rum ayaklanması için ön görülen Sainte Menehould Anlaşması yapılmıştı. İşi daha da genişleten Gonzag, Arnavutluk, Dalmaçya, Hırvat ve Sırp soylularından, din adamlarından oluşan bir heyeti kabul etmiş ve Rumların yanında Slavların da muhtemel ayaklanmaya katılmalarını sağlamak için girişimlerini yoğunlaştırmıştır ve onlara silah yardımı sözü vermiştir.²⁸ Gonzag, bir taraftan İspanya Krallığı diğer taraftan da Avusturya ile görüşmeleri yürütmüştür. İspanya'ya Mora'yı vaat etmesi, Cezayir'e saldırma imkânı sağlanacağını ifade etmesi her ne kadar da Fransa Kralı'nca hoş karşılanmasa da Dük, haçlı birliği için reel politığe uysun uymasın pervasızca çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu noktada ilginç olan bir durumsa Avusturya ile savaş halindeyken Dük'ün düşman devletle

²⁷ Tongas, a.g.e, s. 54.

²⁸ Tongas, a.g.e, s. 54.

Osmanlı'yı parçalamak için iletişime geçmesidir. Avusturya'ya Dalmaçya kıyılarını vaat etmiştir. Bu durum bölge halkına verdiği bağımsızlık vaadiyle şüphesiz çelişmektedir. Bu durumda Gonzague'ın bölge insanlarını kandırma suretiyle amacına ulaşmak için her yolun kullanılmasını meşru gören Makiyevall'in ilkelere sadakatle bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Fransa Kralı'nın muhalefetini gören Gonzague, Loudun şehrinde Papaz Joseph aracılığıyla 24 Mart'ta Richelieu ile görüşme yaparak Fransa'nın haçlı birliğindeki pozisyonunu, kendi konumunu ve bir dizi şartları içeren anlaşma yapmaya muvaffak olmuştur. Buna göre Gonzague, Marie Medicis'in hükümrancılığını sarayda hoş görecektir ve Luçon Evkânının hükümete girmesine destek verecekti. Buna karşın Gonzague'ın projesi de sarayda savunulacak ve desteklenecekti.²⁹ Geline süreçte Gonzague'ın Fransa siyasetinde yıldızı parlamaya başlamış ve bunun sonucunda İspanya Kralı Matias'ın Prag tancına oturması vesilesiyle Fransa Kralı'nın tebrikini götürmeyle görevlendirilmiştir. Gonzague bu seyahat vasıtasıyla bir kısım Alman Prensleri ve Matias ile Türklere karşı bir haçlı ittifakı için görüşmelerde bulunmaya yetkili kılınmıştır.³⁰ Ancak 1616'da çıkan bir iç isyandan dolayı söz konusu seyahati gerçekleştirilememiş üstelik çıkan çatışmadan kaçarak Champagne bölgesine sığınmak zorunda kalmıştır.³¹ Bu arada devreye giren Papaz Joseph Roma'ya gidip Papa V. Paul ile görüşüp Fransa'nın son kertede Nevers Dükü'nün projesini kabul ettiğini bildirmiş ve bunun hayata geçirilmesi için İtalyan prenslerden yardım talebinde bulunmuştur. Ancak hemen akabinde başlayan ve kısa sürede tüm Avrupa'yı saran Otuz yıl Savaşları bu girişimin akamete uğramasında en önemli etmen olmuştur. Böylece dört yıllık süren görüşme sürecinden Türklere aleyhine bir sonuç çıkmamıştır. Buna rağmen Joseph II. Urban gibi bölgeyi dolaşarak Türklere karşı bir savaşı başlatmak istemiştir. Sonuçta Arşidük Ferdinand de Draz Osmanlı sınırına askeri yığınak yapmaya başlamış diğer taraftan da Savoie Dükü ve Kapusen Papazları da savaşa destek vereceklerini ifade etmişlerdir. Tüm bunlara rağmen Joseph 1617'de Paris'e dönmüş ve saraydaki yönetimin değişmesi üzerine orada tutunamamış ve Ağustos 1618'de Madrid'e dönmek zorunda kalmıştır.

Nevers Dükü Gonzague'ın ölümü üzerine yerine geçen Charles, Paris'te 1617 yılında **Ordre de la Milice chretienne** adlı bir silahlı örgüt kurmuştur. Doktrinel olarak kendisini Hıristiyanlığa adanmış ve hayatını bu yolda fedaya hazır insanlardan oluşmuş bir örgüt görünümündedir. Marie Medicis 1.200.000 frank, Nevers Dükü de 300.000 franklık bir maddi katkıda bulunmak suretiyle bu örgütün yaşamasına katkıda bulunmuşlardır. "Hıristiyanlığı yok edecek olan Osmanlıları" yok etmek ve Hıristiyanların kurtuluşunu sağlamak amacı etrafında birleşen bu örgüt, milisler oluşturmak ve gençlerin savaşa katılmasını sağlamak için faaliyetlerde bulunmuştur.³²

Dini cemaatten farklı olan ve şövalyelerin oluşumundan bağımsız daha çok

²⁹ Tongas, a.g.e, s. 56-57.

³⁰ Tongas, a.g.e, s. 57. B.N, F.F., 4723.

³¹ Tongas, a.g.e, s. 58.

³² Tongas, a.g.e, s. 60.

halk kitlesine dayanan milis örgütün ne kadar etkin olduğu bilinmemekle birlikte Otuz yıl savaşlarının hemen öncesinde kurulması dikkat çekici olmuştur. Tamamıyla Fransız kökenli olması bir dini-etnik yapılanmaya sahip olduğuna işaret etmektedir.

Soylu-yerel idarecilerin yanı sıra Osmanlı Devleti nezdinde diplomatlık yapmış kişilerin de haçlı birliğini sağlamaya ve Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldırmaya matuf projeler hazırladıklarını görmekteyiz. Bunlardan en öne çıkanı 1582-1606 yılları arasında Büyükelçilik yapmış ve görevi sonrası da İstanbul'da yaşamış François Bavary'dir. Bavary, *Discours abrégé des asseurez moyens d'anéantir et ruiner la Monarchie des Princes ottomans* adlı eserinde Osmanlı'ya karşı bir haçlı terbatının şart olduğunu ileri sürmüştür.³³

Bavary'nin projesine göre, İspanya 100 kadırğa, Venedik 200 kadırğa, 6 kalyon, Papalık 8-10 kadırğa, Fransa 50 kadırğa, Savoie 5-6 kadırğa, Toscane 10-15 kadırğa, Cenova 8-10 kadırğa ve Malta da 6 kadırğa vermek suretiyle 380'den ziyade gemiden oluşan bir donanma hazırlanmalıydı. Buna ilave olarak Boğdan ve Eflak isyana kalkışacak, Polonya da destek verecekti.³⁴ Görüldüğü gibi Bavary Osmanlı Devleti hakkında daha geniş bilgilere sahip olduğu için askeri olarak ayağı yere basan bir proje hazırlamıştır. Bu talep de diğerleri gibi gerçekleşmemiştir. Ortaya koyulan hedef esasında hemen gerçekleşecek bir imkâna sahip olamazdı. Zira Otuz yıl savaşları başlamış ve Avrupa'da ekonomik çıkarlarını önceleyen bir toplum yapısı oluşmaya yüz tutmuştu. Aydınlanma Çağı'nın ilk emareleri görülmekte, Papalık başta olmak üzere dinin etkisi XI-XII. yüzyıllar arasındaki gücünden uzaklaşmaya başlamıştı. Devletler arasında rekabet özellikle ekonomik temelde şiddetlenmişti. Avusturya ve Fransa arasında rekabet, savaşlara kadar varan bir olgu haline gelmişti.

Neticede tüm bu projelerin o devirde akamete uğradığını belirtmek gerekir. Başarısızlıkta uluslararası konjonktürün olduğu kadar Fransa'daki politik dinamiklerin de etkisinin olduğu vakiydir. Fransa içinde Türk dostluğunu isteyen bir zümrenin sarayda söz sahibi olduğunu müşahede ediyoruz. G. L. Guay, *Alliance du Roy avec le Turc et d'autres* adlı eserinde³⁵ Türk dostluğunun faydalarından bahsetmekte ve I. François'ya bu konuda övgüler dizmektedir. Bu eserde de görüldüğü üzere bir kısım aydınlar ve politikacılar, Avusturya ve Habsburglar'ın güç kazanmasından endişe etmekte ve buna karşı Türk yardımının şart olduğunu savunmaktadır. Tabiatıyla bu durum Fransız politikasında bir bölünmüşlüğe sebep olmuştur. Son kertede Fransa dış politikasındaki düalizm, kimi zaman hayalperest vari bir şekilde hazırlanan Türklere karşı haçlı ittifakının da akamete uğramasında etkili olan nedenler arasında gösterilebilir.

³³ François Savary, *Discours abrege des asseurez moyens d'aneantir et ruiner la Monarchie des Princes ottomans*, Paris, 1628.

³⁴ Tongas, a.g.e, s 63.

³⁵ G. L. Guay *Alliance du Roy avec le Turc et d'autres*, Paris, Toussin et Du Bray, s. 274.

Sonuç

Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk ciddi diplomatik münasebetler Niğbolu Savaşı'nda esir düşen Fransız Kralının yeğeni olan Korkusuz Jean'ın kefaletle serbest bırakılması için yürütülen müzakerelerle başlamıştır. Yaklaşık on dört bin Fransız şövalyesinin katıldığı bu savaşın sonucunda Fransa sarayında Türklere yönelik kızgınlık olsa da daha dengeli bir ilişki yürütülmesi inancı belirlemiştir. Bu minvalde ihtiyatlı ve sönük geçen uzunca bir dönemden sonra 1535 senesinde Kral I. François'nun Kanuni Sultan Süleyman'a elçi göndermesi; akabinde imtiyazat elde etmesi, diplomatik, ekonomik ve siyasi ilişkilerin kökleşmesini sağlamıştır. Dostluk ifadelerinin kullanılması Avrupa'ya yönelik Osmanlı Devleti'nin gerçekleştireceği planında bir müttefik aradığını ortaya koymaktadır. Fransa ise Habsbourg tehlikesine karşı varlığını devam ettirebilmek için Osmanlı yardımına muhtaç idi.

İkili münasebetler yolunda giderken Fransız tüccarların kapitülasyonlardan hoşnut olmaması, din savaşlarının başlama sürecinde, dini çevrelerin baskısı, Fransa'nın Osmanlı konusunda politika değişikliğine gitmesinde etkili olmuştur. Tek taraflı hakimiyet kuran Osmanlı idaresinin mütekabiliyeti göz etmediğinden bahsetmek mümkündür. Özellikle diplomat ve tüccarların horlanması, hapsedilmesinin tepkiyle karşılandığı kaynaklarda geçmektedir. Bu zümreler Fransa'ya döndüklerinde yaşadıkları sorunları anlatmışlar ve artık mevcut durumun değişmesi gerektiği yönünde bir irade ortaya koymuşlardı. Buna göre Osmanlı Devleti'nin bir haçlı birliğince dağıtılması için projeler hazırlanmaya başlanmıştır. Bizans'a atıflar yapılması, Fransız hanedan üyelerinden Nevers Dükü'nün Fransa içinde de bir takım politik hesaplar yaptığını göstermektedir. Bilindiği gibi Niğbolu Savaşı'nda en ağır darbeyi Nevers Dükü ve ailesi almıştı. Son kertede Gonzag'ın bir intikam duygusuyla hareket ettiği belirtilebilir.

XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde Otuz yıl savaşları öncesinde Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne bakışının dostane olmadığı ortadadır. Ancak tüm Fransız idarecilerinin aynı fikirde olduklarından bahsetmek güçtür. Zira Avusturya hala büyük bir tehdit oluşturmaktaydı. Bunlara ilaveten İtalya meselesi Fransa lehine çözülmemişti ve İngiltere gibi bir devlet artık tarih sahnesinde Fransa'nın en büyük rakibi olarak yerini almıştı. Tüm bu gelişmeler Fransa'nın ne olursa olsun Osmanlı Devleti olmadan çok da etkin olamayacağı noktasında bir kanaatin hakim olmasına neden oluyordu.

Fransa'nın eski politikasından vazgeçip, Osmanlı Devleti'ne yönelik saldırgan bir hal alması için 1683'teki Viyana bozgunu ve 1699'daki Karlofça Anlaşması sürecini beklemek gerekecekti. Bu süreç de uzun sürmüştü, doğrudan bir saldırı için 1799 senesinde Napolyon Bonaparte'in Mısır'a saldırısı gerçekleşmiş ve Niğbolu'dan sonra iki devlet Mısır'da ciddi bir biçimde karşı karşıya gelmişlerdi.

Kaynakça

Abbe St. Pierre, *Projet de paix perpetuelle*, Utrecht, 1713.

Bertrand Haan, *Une paix pour l'éternité. La négociation de traité de Cateau-Cambrésis*, Madrid, Casa de Velazquez, 2010.

Christoph K. Neumann, "Siyasi ve Diplomatik Gelişmeler", ed: Sureyya Faruki, *Türkiye Tarihi 1603-1839, Geç Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul, Kitap yayınevi, 2011.

François Savary, *Discours abrege des asseurez moyens d'aneantir et ruiner la Monarchie des Princes ottomans*, Paris, 1628.

G. L. Guay *Alliance du Roy avec le Turc et d'autres*, Paris, Toussin et Du Bray, s. 274.

Gabriel Honataux, *Memoires des sages et royales economies d'Etat de Henry le Grand*, Paris, ed: Petitot, vol. 9, 1820-29.

Gerard Tongas, *Les relations de la France avec l'Empire otoman durant la premiere moitie du XVII ieme siecle et l'Ambassade a Constantinople de Philippe de Harlay, Compte de Cesy 1619-1640*, Toulouse, these de doctorat pour l'Universite de Toulouse, 1942.

Géraud Poumarède, *Pour en finir avec la Croisade- Mythes et réalité de la lutte contre les Turcs aux XVI iem et XVII ieme siècles*, Paris, édition Presse université de France, 2009.

Gilles Veinstein, « Les campagnes navales franco-ottomanes en Méditerranée au XVIe siècle », in :Irada Malkin, (éd.), *La France et la Méditerranée. Vingt-sept siècles d'interdépendance*, Leiden, Brill, 1990, pp. 311-334.

Giovanni Fantin Minotto, *Histoire de l'Empire otoman*, Paris, t.3, 1609.

Güneş Işıksel, *La politique étrangère ottomane dans la seconde moitié du XVIème siècle : le cas du règne de Selim II (1566-1574)*, Paris, thèse de doctorat, EHESS, tome I, 2006.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara, TTK yayınları, c. 1, 7. baskı, 1991.

J. Bignami-Odier, *Etudes sur Jean Roqueaillade*, Paris, 1952.

Jacques Esprinchar, *Histoires des Ottomans Empereures des Turcs jusqu'au Mahomet III*, Paris, M. Orry, 1609.

M. Belin, *Des capitulations et des traites de la France en Orient*, Paris, Chez Challamel, 1870.

Salaberry, *Histoire de l'Empire ottoman depuis sa fondation jusqu'à la paix de Yassi en 1792*, Paris, c. 1., Imprimerie Le Normant, 1813.

Dr. Yaşar DEMİR

Dubost Jean François, *Marie de Medicis : La reine dévoilée*, Paris, Biographie Payot, 2009.

Bernard Jean François, *Histoire des Traités de Paix et autres Négociations du 17ième Siècle, Depuis La Paix de Vervins Jusq'au La Paix de Nimegue*, La Haye, Chez Les frères Vaillant et Prevost, 1725.

Milovanovic Nicolas , *IV. Henri : L'unité de la France*, Paris, Edition Ouest-France, 2012.

Cilt 4 Sayı 11 Yaz 2015

21. Yüzyılda Eđitim ve Toplum